

Востоке // Там само. – 1895. – № 5. – С. 33–67; Корсунский И. Н. Смысл жизни и деятельности преосвященного Феофана (Говорова). (К годовщине кончины его) // БВ. – 1895. – № 1. – С. 82–111; Хитров М. И., прот. Преосвященный Феофан Затворник Вышенский. – М., 1905. – 236 с.; Никольский К. И. Орловская духовная семинария (до 1867 года). Церковно-исторический очерк // Орловские ЕВ. – 1914. – № 10. – С. 145–146; Смирнов П. А. Жизнь и учение преосвященного Феофана Вышенского Затворника. – М., 1915. – 40 с.; Флоровский Г., прот. Пути русского богословия. – Париж, 1937. – С. 395–400; Аверкий (Таушев), архиеп. Провозвестник кары Божией русскому народу (К 70-летию со дня смерти епископа Феофана Затворника). – Нью-Йорк, 1964. – 29 с.; Георгий (Тертышников), архим. Святитель Феофан Затворник и его учение о Спасении. – М., 1999. – 624 с.; Сухова Н. Ю. Экзегетика и духовная жизнь: святитель Феофан как толкователь Псалмов // Церковь и время. – М., 2012. – Т. 59. – № 2. – С. 116–132; Хохлова А. Б. Проблема открытия нового знания в трудах свт. Феофана Затворника // Вестник ПСТГУ. IV: Педагогика. Психология. – М., 2013. – Вып. 3 (30). – С. 100–109; Никулина Е. Н. Наставники Георгия Говорова: влияние Киевской философской школы на формирование антрополого-педагогических воззрений свт. Феофана Затворника // Новое в психолого-педагогических исследованиях. – 2014. – № 3. – С. 178–191; Каширина В. В. Полемика святителя Феофана Затворника по вопросу перевода Священного Писания на русский язык // ХЧ. – 2014. – № 6. – С. 251–277.

С. Л. Кузьміна

ФЕОФІЛАКТ (ПРАВЕДНИКОВ Феофан Аврамович) [рос. Феофилакт (Праведников Феофан Аврамович)] (1811–12[24].01.1869), єпископ РПЦ, випускник КДА – церк. діяч і педагог.

Нар. у с. Рудка Фатезького пов. (нині – р-ну) Курської губ. (нині – обл. РФ) у сім'ї священика. Початкову освіту здобув у парафіяльному уч-щі м. Фатежа (нині – Курської обл. РФ) та в Курському ДУ, середню – в Курській ДС (1827–33). У 1833–37 навчався в КДА, яку закінчив зі ступ. канд. богослов'я (рішення Конференції КДА від 31.07.1837 затверджено Комісією духовних уч-щ 15.12.1837). У ІР НБУВ зберігаються рукописи деяких творів Ф., написаних за часів навчання в КДА, зокрема «О средствах, служащих к возбуждению и укреплению в нас любви к Богу» та «Вероятно ли сколько-нибудь, чтобы человек мог когда-нибудь сам

собой восстановить союз с Богом?» (1837; випускний твір). Спогади Ф. про ректора КДА святителя Інокентія (Борисова) та вихованців 1830-х (встановлення їхнього авторства та публікацію здійснив Ф. І. Титов у 1895) стали одним із джерел, на які спирався митрополит Макарій (Булгаков), укладаючи перший нарис Інокентієвої біографії.

Після закінчення КДА з 25.09.1837 призначений вчителем грец. мови у вищому відділенні духовного уч-ща в м. Павловську Воронежської губ. (нині – обл. РФ), де з 25.04.1838 обіймав також посаду інспектора. З серпня 1838 переведений до Воронежської ДС, де викладав церк. історію (25.08.1838–25.08.1841), франц. мову (з 25.08.1838), історію Рос. Церкви, церк. старожитностей і обрядів, канонічне право (з 25.08.1841), а також виконував обов'язки інспектора (з 03.11.1845). Після прийняття чернецтва (чин постригу звершено ректором семінарії архімандритом Симеоном (Авдуловським) 30.11.1845; рукопокладений архієпископом Воронежським Антонієм (Смирницьким) у сан ієродиякона 05.12.1845, ієромонаха – 06.12.1845) указом Св. Синоду від 25.12.1845 затверджений на посаді інспектора. У 1845–46 навч. році поряд із зазначеними дисциплінами викладав богослов. предмети в 2-му вищому відділенні Воронежської ДС. Неодноразово виконував ректорські обов'язки (13.12.1845–03.04.1846; 19.12.1846–03.04.1848; 25.06–26.08.1850). Обіймав посаду цензора проповідей духовенства Воронежської єпархії (30.01.1847–03.04.1848).

26.08.1852 піднесений до сану архімандрита. 03.12.1852 призначений на посади ректора Тамбовської ДС і настоятеля Свято-Троїцького чол. монастиря в м. Козлові Тамбовської губ. (нині – м. Мічуринськ Тамбовської обл. РФ). З 20.03.1853 входив до складу Тамбовської духовної консисторії; з 27.03.1857 – благочинний монастирів Тамбовської єпархії.

З 01.12.1858 переведений на посади ректора Херсон. ДС (у м. Одесі) і настоятеля

Одес. Свято-Успенського чол. монастиря; того ж дня увійшов до складу Херсон. духовної консисторії, був призначений благочинним монастирів Херсон. єпархії та членом Ради виховного закладу для дівчат-сиріт із духовного звання. Крім того, з часу започаткування ж-лу «Херсонские епархиальные ведомости» (виходив із сер. 1860) виконував (разом із протоієреєм М. К. Павловським) функції його цензора.

В останній рік життя очолював новостворене, згідно з указом Св. Синоду від 21.08.1868, вікаріатство Черніг. єпархії у сані єпископа Новгород-Сіверського (хіротонію звершено у Києво-Софійському кафедральному соборі 13.10.1868 митрополитом Київським і Галицьким Арсенієм (Москвіним), єпископом Чигиринським, вікарієм Київ. єпархії Порфирієм (Успенським) та колишнім єпископом Полтавським і Переяславським Олександром (Павловичем)). Як вікарний єпископ, разом із архієпископом Чернігівським і Ніжинським Варлаамом (Денисовим) опікувався керівництвом Черніг. єпархією й очолював Єлецький Свято-Успенський монастир у Чернігові. Намагаючись навести лад у житті обителі, уклав «Частные правила монастырского благочиния» (відтворені у кн.: Добровольский П. М. Черниговский Елецкий Успенский первоклассный монастырь. – Чернигов, 1900. – С. 94–96).

Багаторічне сумлінне духовно-пед. служіння Ф. було відзначене церк. і держ. нагородами, у т. ч. орденами Св. Анни 2-го ступ. (16.04.1855) та 2-го ступ. із імп. короною (02.05.1859); Св. Володимира 3-го ступ. (21.04.1862).

Помер у Чернігові після інсульту на 58-му році життя. Похований в Успенському соборі Черніг. Єлецького Свято-Успенського монастиря.

Осн. тв.: Воспоминания о преосвященном Иннокентии Борисове как ректоре Киевской духовной академии / публ. и предисл. прот. Ф. И. Титова // ТКДА. – 1895. – № 4. – С. 627–648.

Арх.: ЦДІАУК. – Ф. 711. – Оп. 1. – Спр. 894; Оп. 2. – Спр. 6007; ІР НБУВ. – Ф. 304. – Дис. 29, 196.

Опубл. дж.: Об учреждении Рязанского, Вологодского и Черниговского викариатств // Черниговские ЕИ. – 1868. – № 18. – С. 712–713; Назначение на Новгород-Северскую епископскую кафедру // Там само. – С. 713–714; Речь, произнесенная ректором Херсонской духовной семинарии архимандритом Феофилактом при наречении его во епископа Новгород-Северского 11-го октября 1868 года // Прибавления к Черниговским ЕИ. – 1868. – № 20. – С. 921–922; Наречение и хиротония во епископа в Киеве // Черниговские ЕИ. – 1868. – № 21. – С. 858; О делах, предоставляемых на рассмотрение и окончательное разрешение преосвященному викарию Черниговской епархии // Там само. – 1868. – № 22. – С. 878–879; Некролог // Прибавления к Черниговским ЕИ. – 1869. – № 2. – С. 37–38; Церемониал погребения в Бозе почившего Феофилакта, епископа Новгород-Северского, викария Черниговской епархии // Там само. – С. 39–41; Евгений, архим. Слово надгробное // Там само. – С. 49–50; Диаконов Г., свящ. Речь при гробе преосвященного Феофилакта викария Черниговской епархии // Там само. – С. 51–53; Некролог // Воронежские ЕВ. – 1869. – № 4. – Отд. неофиц. – С. 147; Пичета И. Х., прот. Факты и воспоминания из школьной жизни герцеговинца. – Х., 1911. – С. 39–40; Акты и документы, относящиеся к истории Киевской Академии. – Отд. III (1796–1869 гг.). – Т. 5 (1823–1869 гг.) / с предисл., введ. и прим. проф. прот. Ф. И. Титова. – К., 1915. – С. 208; Тарасенко О. Щоденник протоієрея Андрія Страдомського як джерело з історії Чернігівської єпархії // Сіверянський літопис. – 2013. – № 2. – С. 56–57.

Літ.: Инспекторы Воронежской духовной семинарии. Архимандрит Феофилакт // Воронежские ЕВ. – 1886. – № 8. – Ч. неофиц. – С. 257–264; Некрополь Черниговского Елецкого монастыря // Календарь Черниговской епархии на 1891 год. – Чернигов, 1890. – С. 238; Никольский П. В. История Воронежской духовной семинарии. – Ч. 2. – Воронеж, 1899. – С. 62; Добровольский П. М. Черниговский Елецкий Успенский первоклассный монастырь : (Историческое описание). – Чернигов, 1900. – С. 94–96; Ефимов А. Н., свящ. Черниговский Елецкий Успенский монастырь. – Чернигов, 1903. – С. 147–148; Булгаков С. В. Настольная книга для священно-церковнослужителей. – Киев, 1913. – С. 1417; Стрельбицкий И., прот. Летопись Одесской духовной семинарии (1838–1885) : К материалам для истории семинарии. – Ч. 1. – О., 1913. – С. 94, 105–108, 180, 189–192; Федотов. Феофилакт (в мире – Феофилакт Абрамович Праведников) // РБС. – Т. : Яблоновский – Фомин. – СПб., 1913. – С. 466; Царенок А. Феофилакт (Праведников), епископ Новгород-Сіверський // Сіверянський літопис. – 2006. – № 4. – С. 42–46.

М. Л. Ткачук

ФЕРАПОНТ (СОЛНЦЕВ Федір Петрович) [рос. Солнцев Федор Петрович] (1829–29.08[10.09].1880), архімандрит РПЦ, випускник КДА – церк. педагог та адміністратор.